

להזרזת נתן

גליון קצ"ח (שנה ד') ♦ פרשת דברים ♦ חודש אב שנת תשפ"ה לפ"ק

תורת נתן

פננים מספר
"להזרזת נתן" על התורההמליץ עליהם זכות -
שהמקום גרם

אלה הדברים אשר דבר משה אל

כל ישראל עקב הנידון במדבר בעקבה מול סוף בין פאן ויין
תפל ויזן ויחזק ויזקב (א. א.) פירש"י לפי שהן דברי תוכחות
ומנה כאן כל המוקמות שהעניסו לפני המקום בהן לפיכך סתם
את הדברים והזכירן ברמז מפני כבודו של ישראל.

וקשה דמ"מ הלא ע"י הרמז יזכרו עונותיהם של ישראל ומה
אנהי כמה שסתם את הדברים.

וי"ל עפ"י אמרם ז"ל (אבות ג' ב') שנים שיושבין ואין בניהם דברי
תורה ה"ז מושב לצים, ופירושו הכונה בדמיון שישבו לצים אי
אפשר לעסוק בתורה, המקום קיבל רוח טומאה מחמת הליצנות
שדיברו בו, וכשם שמקום שדיברו בו דברי תורה מתקדש,
וכנאמר בבית המקדש וקמת ועלית ואמרו רז"ל (סנהדרין יד')
מלמד שהמקום גורם, כן להיפוך, וז"ש שנים שיושבין ואין
בניהם דברי תורה, דאין יתכן ששנים מישראל ישבו יחדיו ולא
יתעוררו לעסוק בתורה, על כרחך משום שמקום זה היה מקודם
מושב לצים. וזה שהתכוין משה רבינו ללמד זכות על ישראל על
שחטאו במדבר כי המקום גרם שחטאו, כי מקומות הללו הם
מקום משכן הטומאה, וזהו כבודן של ישראל שלא שחטאו מצד
עצם מחמת רוע מחשבתם אלא המקומות גרמו, וע"כ מנה את
המקומות שזה כבוד ישראל לומר כי מה שחטאו הוא בסבת
המקום.

הוכיחם שזהבם הביאם לתרת לריעותא

והצלת נדי וקב (א. א.) פירש"י וחצרות במחלוקתו של קרח, ודי
זהב הוכיחין על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם שנאמר
(והשע ב' ו') וכסף וזהב הרבתי להם וזהב עשו לבעל.

וצריך ביאור מה שייכות מחלוקתו של קרח לחטא העגל. ונראה
עפ"י מה שאמרו חז"ל (ב"מ נט.) כמשלש שערי מכאד נקיש ואתי
לגירא בביתא, וכדכתיב (תהלים קמ"ז י"ד) השם גבולך שלום חלב
חיטים ישיבעך ע"י"ש, והיינו שאם אין פרנסה מספקת לבריות,
אז עניינות צרות זו לזו ובאים לידי מחלוקת.

והנה רוב הזהב שהיה ביד ישראל במדבר הביאם לעשיית העגל,
אולם לפי זה היו צריכים להיות בשלום זה עם זה, שהרי אין ענין
בריה צריכה להיות צרה בחברתה שהרי לכולם יש שפע רב, ורוב

יפה נדרשת

תשובת הגר"א מוילנא למגיד מדובנא

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל וגו' (א. א.) פירש"י
אילו הוכיח מוקצתו, היו אלו שבשוק אומרים אתם הייתם שומעים
מבן עמרם ולא השיבותם דבר מכם וכן, אלו היינו שם היינו משיבים
אותו, לכן כנסם כולם ואמרו להם הרי כולכם כאן כל מי שיש לו
תשובה ישיב.

וצריך ביאור מה היו משיבים לו. אולם הכונה, דהנה משה רבינו
ישב כל ימיו באהל של תורה, והנה בבית המדרש אין שליטה
ליצר הרע, וכאמרו (סוה"ב) אם פגע בן גמול זה מן השוק לבית
המדרש, ואמרו במכות (י') דדברי תורה קולטין ממלאך המות הוא
יצר הרע. וא"כ היו יכולין אנשים שבשוק, היינו הני אינשי הטורדים
בפרנסתם והם נאלצים להמציא בשוק בין אינשי דלא מעלי, שישבו
למשה רבינו, והם תאמרו לנו מוסי, הלא אתה יושב בבית המדרש
כל היום ואיך בקי בחיות העולם ואין לך נסיונות של היצר, אבל
היצר הרע. ולכן כינס משה את כל ישראל, הם את אלו המצויים
בשוק, והוכיחם והראה להם, כי גם כשמצויים בשוק יכולים להתגבר
על היצר הרע. ואילו לא היו מנסים, היו האנשים שבשוק יכולים
לומר כי ראה משה רבינו, שהוא צדיק גמור היות שהוא חובש
ספסלי בית המדרש כל היום ולכן אין היצר מציא צדקים.

ויסופר, כי הגר"א ז"ל מוילנא קרא אליו את הרב המגיד מדובנא
ז"ל. שיאמר לו דברי תוכחת מוסי, והמגיד לא ידע בנפשו מה
הוא יכול לומר דברי תוכחה להגאון ז"ל שהיה מלא תורה ולא
פסק פורמיה מגורסא. וכשנסכם לביתו של הגאון וראה שהוא יושב
ולומד עם תלמידיו בקדושה וטהרה, עטוף בטלית ותפילין ותרסי

שיח מזהר"ן

פננים מספר
"שיחות מלוא מלכה"

הגה"ק רבי משה גרינוואלד ז"ע

בעמח"ס ערוגת הבושם

ז' אב

אביו היה הגה"צ רבי עמרם ז"ע מ"ק ט"ש שארנא, והבריות היו
קוראים את הערוגת הבושם בכינוי "משה בן עמרם" כשמו של
משה רבינו מהימנא. בילדותו בהיותו בן י"א שנים נסע לצעהלים
ללמוד במשיבתו של הגה"ק רבי מנחם כ"ץ ז"ע שהיה מגדולי
תלמידי החת"ס, וידוע שקודם פטירתו של החת"ס ביקש החת"ס
שיביאו לפניו את רבי מנחם, ופתאום הופיע רבי מנחם בבית
החת"ס [היה זה חידוש גדול שהרי רבי מנחם התגורר בעיירה
רחוקה מפרעשבורג], ומיד הביאוהו לפני החת"ס, והחת"ס שאל
אותו אם הוא זוכר איזה חידוש שאמר פעם, ורבי מנחם הזכירו
דבר חידוש שאמר החת"ס מנכב, וכשסיים אמר לו החת"ס,
שכיון שהוא כהן הוא צריך לצאת מהבית מיד, ואכן מיד בהגיעו
לשערי הבית שמע את זעקת התלמידים שזעקו שמע ישראל
בעת יציאת נשמתו של החת"ס. ואמר רבי מנחם כ"ץ שהוא
בטוח שהחת"ס המתין בפטירתו עד שיצא מהבית שהרי היה
כהן. והוא היה האדם האחרון שזכה לדבר עם החת"ס פה אל
פה בטרם עלתה נשמתו הטהורה לעלמא דאתי. והערוה"ב למד
אצלו בילדותו. כעבור כמה שנים נסע לפרעשבורג ללמוד אצל
זקניו הכתב סופר ז"ע, וידוע שהכת"ס היה מחבוב מאוד, ובאמצע
השיעור היה מפלפל עמו הרבה, ופעם אחת הגדיל הכת"ס
לעשות ונתן לו נשיקה על מצחו מרוב חביבות, והנה הערוה"ב
היה אז נער בן י"ג שנים בלבד, וכבר זכה למצוא חן בעיני הכת"ס.

אביו רבי עמרם ז"ע נפטר בדמי ימיו והערוה"ב היה אז נער בן
י"ז שנים, ונשארו בבית תשעה יתומים קטנים, יתומים היינו
ואין אב. והערוה"ב היה מוכרח לחזור לבית אמו ולעזור בפרנסת
הבית ולהמשיך את מסחרו של אביו שהיה סוחר עצים, ובמשך
כל הלילה היה ניעור ונסקס בתורה ובימי היה יושב בתחת עם
אמו. והערוה"ב כותב בהספידו על אמו, שהיתה מעוררת אותו
בשעה אחת אחר חצות הלילה ואמרה לו שילך ללמוד בעיון.
והנה יש להתפלא איך שהערוה"ב היה לומד בעיון באישון לילה,
כאשר בכל שעות היום עבד בפרנסת משפחת אביו. וכנראה
שהגאונים האמיתיים הם יכלו לשעבד את ראשם ללימוד התורה
גם בשעות אלו. ודכונא שבימי חורפי עליית פנים בלילה לביתו
של הגאון מטשעבין ז"ע, ומצאנו יושב רכון על טור ובית יוסף
חושן משפט הלכות גזילה, והיה זה בהיותו זקן מופלג למעלה
מגבורות, ולא יושב עם סתם ספרים, רק למד בעיון העיון הלכות
גזילה. וגם ראינו כאן דבר חידוש שאמו של הערוה"ב שהיתה
בתו של הגביר הצדיק זקני ר' שלמה געשטעטנער ז"ע, היתה
דואגת ומשגיחה שבניה יעסקו בתורה, שהרי דרך הנשים לרחם
על בניהם, וכאן ראינו שהיתה מעוררת אותו אחר חצות הלילה
שיתגבר כארי לעסוק בתורה בעיון, ואף שכל היום היה עסוק
במלאכתו.

ברבות הימים נתקבל הערוה"ב לרב בקליניוורדיין ופתח שם
ישיבה והרביץ תורה לתלמידים, אבל התגוררו שם פושעי ישראל
שלא יכלו לסבול את קול התורה החדש שהתחיל להשמע
בתוכיכי העיר, והלשינו אצל הממשלה בפעסט שפתחו בעיר
ישיבה שמגדלים בה פראים שאינם לומדים ואינם מתנהגים
כראוי בדרכי אנוש, והשלטונות אסרו ללמוד בישיבה, ואפע"כ
הערוה"ב לא סגר את דלתות הישיבה, והיה מלמד את הבחורים
בעזרת נשים בצינעא, עד שהשלטון הפעול אצל השלטונות
בפעסט שאין זה בית פראים, רק בית שמגדלים בו תורה ותפילה,
ודבר זה הציל את הישיבות האחרות שגם אותם ביקשו הפושעים
לסגור על מסגר וברית. כעבור כמה שנים עבר הערוה"ב לרב
בק"ק חוסיש שהיתה עיר חשובה מאוד, והיתה לו שם ישיבה
גדולה שלמדו בה כשלוש מאות בחורים, ורובם ככולם היו תלמידי
חכמים מופלגים ויראי שמים מרובים.

הערוה"ב זכה להעמיד דורות ישרים ומבורכים, ובתוכם בנו
הגה"ק רבי יעקב חזקיהו גרינוואלד ז"ע אב"ד פאפא בעמח"ס
יגד יעקב, ושיזית לראות את צורת פניו הקדושים בילדותו,
והיה מרביץ תורה אלפי תלמידים. הכרתו אחד מנכדי הערוה"ב,
הגה"צ רבי משה גרינוואלד ז"ע הי"ד (בן הגה"ק רבי יקותיאל יהודה

המשך בעמוד הבא

זהב אף שיש לו חסרון שמביא
לידי חטא אבל יש לו גם מעלה
שמביא שלום בעולם.

ולעומת זה חסרון זהב יש בו מעלה שמשמר מן החטא, אבל גורם
מחלוקת. ועל זה הוכיחן משה רבינו, שישאל עשו ברוב זהבם
תירתי לריעותא, מצד אחד עשו העגל ומצד שני עסקו במחלוקת.
ואילו היו שומרים על השלום, היה בזה עכ"פ לימוד סיגוריא על
רוב זהבם, ועכשיו קלקלו בשניהם, וזה שהסמיך וחצרות ודי זהב,
שעשו מחלוקת בחצרות ואף שהיה להם ודי זהב ועשו בהם עגל,
ועל זה הוכיחם כי די זהבם הביאם לתרת לריעותא.

ביהמ"ק חרב בעון שנאת חנם

איכה אשא לפני פרחים ומשאכס וריקבם (א. א.) פירש"י מלמד
שהיו ישראל טרחנין, כי אינו שונא את חבירו בשביל ההפסד
אומר יש לי עדים להביא וכו'.

נקט דוקא רואה את "בעל דינו נוצח", כי באמת לא איכפת לו
הפסד עצמו, אלא שאינו מסכים שחבירו יהא מנוצח וזה המביאו
לידי רצון של נצחנות. והיינו מדת סדום דהו"ל זה נהנה וזה לא
חסר. והיינו שנאת חנם, כי אינו שונא את חבירו בשביל ההפסד
שנגרם לעצמו אלא שאינו סובל על שחבירו זכה.

וזהו הנאמר בהפסדות השבוע ציון בלשפת תפלה ושיקיה בצדקה
(וימא ט:). כי ביהמ"ק חרב בעון שנאת חנם, וע"כ כשיעשו משפט
כהלכה לאמיתיה שזהו היפך שנאת חנם שלא יביא עדים וראיות
שקר כדי שחבירו לא ינצח, ממילא תיפדה ציון כי זהו כפרה, מדה
כנגד מדה.

דרכם של ישראל להיות שמחים בחלקם

כי ה' אלקינו ברכך בכל מעשה ידך ודע לכתך את המדבר המל
הנה זה ארבעים שנה ה' אלקינו עשן לא חסרת דבר (א. א.) לעומת
עשו שאמר (בראשית ל"ג ט') יש לי רב נאמר לישראל לא חסרת
דבר, כי יש לי רב היינו שעשו מרוצה רק אם יש לו הרבה, אבל
אם יש לו מעט אינו שמח בחלקו, אבל בישראל לא נאמר יש לי
רב אלא לא חסרת דבר כי אפילו אם יש לו רק מעט מ"מ לא
חסר לו דבר ששמח בחלקו.

חלונותיו סגורים כדי שלא יוכלו לראות החוצה ולמד לאורו של
נר. אמר הרב המגיד, הן אמת שאתם יושבים כאן ועוסקים בתורה
בפרישות וקדושה, והנכם סגורים ומסוגרים מן העולם הזה, ואין
אצלכם יצר הרע כלל, אולם מה היה אילו הייתם צריכים ללכת
בשוקים וברחובות לחפש אחר פרנסתכם, ואז הייתם באים לכל
מיני נסיונות, האם גם אז הייתם במדרגה כזו של קדושה. והתחיל
הגאון ז"ל לבכות, ואמר הן אמת מה שאמרת, אבל אני מתיירא
להכניס עצמי לנסיונות.

והנה זה כונת רש"י"ל באומרו שאלו שבשוק היו אומרים אתם
הייתם שומעים מבן עמרם ולא השיבותם, ר"ל האנשים שבשוק
אומרים שהם מצויים במקומות אשר הנסיונות מרובים, וא"כ אין
יוכל משה רבינו להוכיחם, שהרי הוא אינו מש מאהלה של תורה
ואינו מצוי בשוק כלל. ולכן אמרו אתם הייתם שומעים מבן עמרם,
ואמרו דוקא בן עמרם, דאמרו חז"ל (שבת נה:) דעמרם אבי משה מת
בעטיו של נחש, שהיה צדיק גמור, וא"כ אין פלא שבונו משה רבינו
היה צדיק גמור, שהרי היה בנו של עמרם שלא היה לו יצר הרע כלל
ולא חטא מעולם, אבל שאר אינשי דעלמא מן השוק שאין להם
מעלה זו של בן עמרם, אין יוכל משה להוכיחם. ולכן כנסם כולם
והוכיח את כל אחד לפי מדרגתו, לומר שאין הקב"ה בא בטרוניא
עם בריותיו, והוכיחם כי גם אנשי השוק יכולים להיות צדיקים
גמורים.

וזה שאמר וחצרות ודי זהב, כי חצרות רומז על תלמידי חכמים
הזוכים לשבת בחצרות ה' ועוסקים בתורה, ודי זהב רומז על
העוסקים לאסוף זהב ומצויים בשוק, ורמז להם משה רבינו שהוא
מוכיח את שניהם כל אחד כל אחד לפום דרגא דיליה.

משולחנו של רבינו זי"ע